

вника/покупця в особі великих підприємств) прогнозується масова ліквідація суб'єктів малого підприємництва – фізичних осіб. У подальшому це може призвести до тінізації малого бізнесу та зростанню соціальної напруги.

1. Закон України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності" від 11 вересня 2003 р. №1160-IV, Електронний ресурс: <http://www.rada.gov.ua>. 2. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI / Електронний ресурс: <http://www.rada.gov.ua>. 3. Communication from the commission to the council, the European parliament, the European economic and social committee and the committee of the regions "Think Small First" a "Small business Act" for Europe / Електронний ресурс: <http://eur-lex.europa.eu/lexuriserv/lexuriserv.do?uri=celex:52008dc0394:en:not>. 4. Указ Президента

України від 3 липня 1998 року №727 "Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва" / Електронний ресурс: <http://www.rada.gov.ua>. 5. Декрет Кабінету Міністрів України від 26 грудня 1992 року №13-92 "Про прибутковий податок з громадян" / Електронний ресурс: <http://www.rada.gov.ua>. 6. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України" від 02 грудня 2010 року № 2756-VI / Електронний ресурс: <http://www.rada.gov.ua>. 7. Закон України "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг" від 06.07.1995 № 265/95-ВР / Електронний ресурс: <http://www.rada.gov.ua>. 8. Закон України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування" від 08.07.2010 № 2464-VI / Електронний ресурс: <http://www.rada.gov.ua>.

Надійшла до редколегії 15.11.10

УДК 339.9

Н. Гражевська, д-р екон. наук, проф.,
А. Мостепанюк, асп.

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті висвітлено сутність та значення державно-приватного партнерства як важливого чинника забезпечення конкурентоспроможності національної економіки за умов глобалізації та обґрунтовано практичні рекомендації в галузі державного регулювання зазначених процесів.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, інституційне середовище, конкурентоспроможність національної економіки.

This article reviews the nature and value of public-private partnership as an important factor of national economic competitiveness in the frameworks of globalization and justifies practical recommendations on state regulation of these processes.

Keywords: state private partnership, institutional environment, competitiveness of national economy.

Загальновізвано, що постіндустріальні й глобалізаційні тенденції розвитку світової економіки урізноманітнюють чинники та критерії конкурентоспроможності національних господарських систем. За сучасних умов країни конкурують не лише у виробничій та науково-технічній сферах, але й у виборі інституційних структур і стратегій для моделі національного розвитку, здатної стимулювати господарський прогрес та забезпечувати підвищення добробуту народу. Досягнення в цій царині значною мірою залежать від якості державного управління на всіх рівнях, соціальної солідарності та партнерства держави і бізнесу.

Проблеми забезпечення національної конкурентоспроможності перебувають у центрі уваги урядів більшості держав світу. Загострення зазначених проблем в умовах глобалізації викликало низку ґрунтовних публікацій відомих вітчизняних та зарубіжних дослідників: В. Андрианова, В. Базилевича, Я. Базиліюк, Дж. Бланка, М. Гельвановського, В. Гейця, П. Єщенко, Я. Жаліла, Б. Кваснюка, П. Корнеліса, І. Крюкової, П. Кругмана, С. Ліндера, Д. Лук'яненка, Дж.Ф. Мура, М. Портера, Дж. Сакса, Дж. Стренда, Р. Фатхутдінова, Дж. Харта, Г. Хамела, та ін. Питанням формування інституту державно-приватного партнерства присвячені праці Дж. Б'юкенена, В. Варнавського, А. Гальчинського, Е. Дюркгейма, Дж. Коммонса, І. Мазур, Д. Норта, Р. Нурєєва, А. Чухна та ін. Водночас до цього часу серед науковців немає єдності в розумінні сутності поняття "конкурентоспроможність національної економіки", відчувається нестача глибоких теоретичних розробок, націлених на вивчення її новітніх чинників та механізмів. Дискусійним є також питання вимірювання конкурентоспроможності національних економік з огляду на значну кількість факторів та інваріантність їхнього впливу. Отже, подальший розвиток досліджень у цій царині вимагає чіткої концептуальної основи, яка спирається на економічну теорію та на підтверджені практичним досвідом знання [6, с. 79].

Метою пропонованого дослідження є висвітлення сутності та значення державно-приватного партнерства як важливого чинника забезпечення конкурентоспро-

можності національної економіки за умов глобалізації та обґрунтування на цій основі практичних рекомендацій в галузі державного регулювання зазначених процесів.

Як відомо, конкурентоспроможність національної економіки виявляється в її стійкості до зовнішніх та внутрішніх потрясінь, здатності забезпечувати високу якість життя населення на основі ефективної системи виробництва [3, с. 336]. Аналіз рейтингів окремих країн за індексом глобальної конкурентоспроможності (табл. 1) засвідчує, що найвищу позицію в них займають високорозвинені країни з економікою, що базується на високих технологіях та інноваціях, розвиненій бізнес-культурі, компетентному макроекономічному управлінні, добре розвиненій інфраструктурі, ефективній співпраці держави та бізнесу, якісних інституціях влади та регуляторного середовища, яке характеризується верховенством закону та ефективною судовою системою. Із трьох груп чинників формування конкурентних переваг (ресурсних, операційних та стратегічних) найважливішими для цих країн є стратегічні, пов'язані з визначенням та послідовною реалізацією пріоритетів довгострокового розвитку національних економік.

Таблиця 1. Рейтинги окремих країн за індексом глобальної конкурентоспроможності, 2008–2010 рр.*

Країна	Рейтинг 2009-2010 рр.	Бали	Рейтинг 2008-2009 рр.
Швейцарія	1	5,60	2
США	2	5,59	1
Сінгапур	3	5,55	5
Швеція	4	5,51	4
Данія	5	5,46	3
Фінляндія	6	5,43	6
Німеччина	7	5,37	7
Японія	8	5,37	9
Канада	9	5,33	10
Нідерланди	10	5,32	8
Російська Федерація	63	4,15	51
Гамбія	81	3,96	87
Україна	82	3,95	72

* Джерело: [12].

У зв'язку з цим зауважимо, що загострення міжнародної конкуренції помітно змінює ставлення держави до національних монополій. За застереженням американських аналітиків, "потроху, хоча й неохоче приходить розуміння того, що технологія вивела з ужитку традиційне визначення ринку і що деякі старі обмеження більше не мають сенсу. Наприклад, раніше було б неприйнятно дозволити групі сильних американських конкурентів у інформаційній галузі об'єднати свої ресурси та спільно проводити дослідження. Але за нових умов – це реально" [10, с. 540].

На думку багатьох дослідників, ідея контролю за діяльністю монополій в рамках національної держави за умов глобальної конкуренції часто втрачає зміст [2, с.150]. Йдеться про формування глобально-корпоративної економіки, головними суб'єктами якої стають транснаціональні компанії, сила яких поєднується з потужністю держави з метою контролювання національних та глобальних економічних процесів. При цьому відбувається якісна зміна самої держави. Як зазначають експерти ООН, "національні держави – "державинації", хоча неоднаковими темпами, але неухильно та все сильніше втягуються в сферу дії економічних процесів міжнародного характеру, а в багатьох випадках підпорядковуються цим процесам. Уряди у відповідь на нові умови починають проводити політику перетворення своїх країн в держави-конкуренти, поєднуючи свою силу з силою глобальних корпорацій" [9, с. 30].

За цих обставин партнерство держави та бізнесу постає важливим чинником підвищення глобальної конкурентоспроможності національних економік. В зв'язку з цим зауважимо, що в сучасній економічній літературі державно-приватне партнерство (ДПП) трактується як система співпраці держави та бізнесу, в якій ризики розподіляються між партнерами за принципом кращої спроможності їх нейтралізації, а також існує узгоджений підхід до поділу винагород [7]. Водночас у зазначеному визначенні не врахована сфера застосування партнерських відносин. Відтак більш вдалим є трактування ДПП як певних домовленостей між державною і приватною структурами щодо спільної реалізації суспільно-значущих проектів найбільш ефективним способом [8]. При цьому економічний ефект для суспільства від партнерства держави і бізнесу полягає в отриманні якісніших суспільних благ і послуг за менших витрат. Водночас, ДПП сприяє подальшому розвитку цивілізованих ринкових відносин, приватної ініціативи та підприємництва, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності національної економіки.

Аналіз засвідчує, що макроекономічна роль ефективного ДПП постійно змінюється відповідно до фаз економічного циклу. Зокрема, у фазі рецесії реалізації різних форм ДПП сприяє зменшенню рівня безробіття та збільшенню інвестиційного попиту за рахунок розбудови об'єктів ринкової інфраструктури. Запровадження проектів на основі ДПП під час кризи дозволяє не лише підтримати сукупний попит у короткостроковому періоді, а й закласти фундамент довгострокового зростання за рахунок випереджального розвитку ринкової інфраструктури, навколо якої здійснюватиметься підприємницька діяльність у майбутньому. З іншого боку, у фазі піднесення, що характеризується надмірним сукупним попитом за повної зайнятості ресурсів, спрямування частини коштів приватного сектору на реалізацію проектів ДПП дозволяє стримати надмірну ділову активність та підтримати темпи розвитку інфраструктури відповідно до зростаючих потреб ринку.

Важливо зауважити, що на розвиток співпраці держави та бізнесу впливають два різноспрямовані факто-

ри: нестача державних фінансових ресурсів і наявність відповідних ресурсів у бізнесу. Йдеться про те, що з одного боку, у країнах з перехідною і навіть розвинутою економікою держава часто не має достатніх фінансових ресурсів, щоб в повному обсязі створювати, модернізувати, розширювати та обслуговувати інфраструктуру, що знаходиться у її власності. Водночас держава здатна забезпечити сприятливі умови для реалізації інфраструктурних проектів, пов'язаних з відведення земельних ділянок, видачею ліцензій, наданням державних гарантій, субсидій, пільгових кредитів тощо. З іншого боку, приватний бізнес має значні фінансові ресурси, які є мобільнішими за державні, та значно випереджає державний сектор у технічних і технологічних нововведеннях. Однак для нього більш ускладненим є доступ до тих сфер, які традиційно вважаються державними або характеризуються високими ризиками.

За цих обставин співпраця держави та бізнесу дозволяє істотно збільшити шанси на успіх при реалізації крупних проектів. Об'єднання ресурсів і справедливий розподіл ризиків між сторонами партнерства дозволяють активно залучати інвестиції для реалізації суспільно і соціально значущих проектів. При цьому успішно використовується досвід і професіоналізм приватного сектора за збереження державного контролю над активами; зменшується фінансове навантаження на платників податку; поліпшується якість державних послуг населенню та підвищується ефективність управління інфраструктурними об'єктами. Спільна робота бізнесу і влади в реалізації проектів ДПП сприяє розвитку новаторських форм проектного фінансування, стимулює підприємницьке мислення та впровадженню передових методів управління в органах влади, підвищуючи конкурентоспроможність національної економіки в цілому.

Саме тому в розвинених економіках, держава приділяє значну увагу формуванню сприятливого інституційного середовища ДПП, розробляє стратегії і принципи, на яких будуються відносини бізнесу з суспільством і владою в рамках партнерських відносин. При цьому практика засвідчує багатоманітність механізмів реалізації ДПП, специфіка яких визначається галузевою структурою, типом, формою, соціально-економічною значимістю проектів тощо.

Як відомо, відмінності між різними інституціональними системами виявляються у встановленні "влади над законом" або "закону над владою"; перевазі ідей колективізму або індивідуалізму; революційному чи еволюційному характері їхнього розвитку. У зв'язку з цим сучасні дослідники виділяють три форми взаємодії держави і приватного сектора, що набувають пріоритетного значення в різних економічних системах:

✓ традиційна, за якої держава залучає бізнес до спільного вирішення проблем обслуговування потреб суспільства на основі партнерства;

✓ інвестиційна, що характеризується спільним інвестуванням переважно в інфраструктурні проекти, що мають стратегічну спрямованість на стимулювання зростання;

✓ науково-освітня, пов'язана з реалізацією цільових проектів, спрямованих на розробку нових напрямів розвитку в національному, міжнародному і світовому масштабах в умовах глобалізації виробництва та інтернаціоналізації капіталу [11].

Вивчення міжнародного досвіду реалізації і розвитку ДПП дозволяє структурувати взаємодію держави і бізнесу за такими трьома основними векторами:

✓ функціональним (в галузях, які визначають доступ підприємств до факторів виробництва і ринків);

✓ галузевим (в окремих галузях на основі змішаних форм власності, кооперації державних та приватних компаній, укладення галузевих угод);

✓ регіонально-муніципальним (на окремих територіальних сегментах, регіональних ринках праці, тощо) [1].

Як засвідчує практика, найпоширенішими об'єктами ДПП в розвинених країнах є житлово-комунальна сфера, будівництво та утримання автошляхів, енергозбереження, розробка і виробництво медичного устаткування і медикаментів, співпраця в екологічній, транспортній сферах, інноваційний бізнес. Щодо законодавчого забезпечення зазначеного процесу, то запровадження

ДПП в цих країнах здійснюється головним чином в межах загального цивільного законодавства, водночас для певних сфер прийнято окремі закони, що регламентують концесійні відносини, розподіл продукції тощо.

У зв'язку з цим зауважимо, що незважаючи на існування окремих форм співпраці держави й приватного сектора, заснованих на принципах ДПП, українська економіка знаходиться на початковій стадії розгортання цього складного процесу. Як засвідчують дані табл. 2, впровадження проектів ДПП в Україні носить безсистемний і поодинокий характер.

Таблиця 2. Форми реалізації проектів ДПП в Україні, 1992-2008 рр.*

Сектор реалізації проектів ДПП	Форми реалізації ДПП							
	Проекти "відокремлення активів"		Проекти "зеленого поля"		Контракти на управління та лізинг		В цілому	
	Кількість проектів	Інвестиції, млн. дол.	Кількість проектів	Інвестиції, млн. дол.	Кількість проектів	Інвестиції, млн. дол.	Кількість проектів	Інвестиції, млн. дол.
Енергетика	12	160	-	-	-	-	12	160
Телекомунікації	1	252	7	7673	-	-	8	7925
Водопостачання та водовідведення	-	-	-	-	1	100	1	100
У цілому:	13	412	7	7673	1	100	21	8185

* Джерело: розроблено за даними: [11].

Як видно з табл. 2, нині в Україні розвиваються такі специфічні форми співпраці держави та бізнесу:

✓ проекти "відокремлення активів", засновані на частковій або повній приватизації об'єктів власності;

✓ проекти "зеленого поля": будівництво-володіння-передача (ВОТ), будівництво-володіння-управління-передача (ВООТ), будівництво-володіння – управління (ВОО), будівництво-оренда-володіння (ВЛО).

✓ контракти на управління та лізинг.

При цьому сфера застосування проектів ДПП в Україні є досить вузькою, що не дозволяє використовувати потенціал ДПП у розвитку національної конкурентоспроможності. Виключенням є телекомунікаційний сектор, що відрізняється систематичною реалізацією відповідних інвестиційних проектів (табл. 3).

Таблиця 3. Динаміка інвестиційних проектів, реалізованих на основі ДПП в Україні, 1992-2008 рр.*

Рік початку реалізації ДПП проекту	Сектор реалізації проектів ДПП							
	Енергетика		Телекомунікації		Водопостачання та водовідведення		Всього	
	Кількість проектів	Інвестиції, млн. дол.	Кількість проектів	Інвестиції, млн. дол.	Кількість проектів	Інвестиції, млн. дол.	Кількість проектів	Інвестиції, млн. дол.
1992	-	-	1	11	-	-	1	11
1993	-	-	1	72	-	-	1	72
1994	-	-	-	10	-	-	-	10
1995	-	-	-	18	-	-	-	18
1996	-	-	3	317	-	-	3	317
1997	-	-	2	187	-	-	2	2
1998	6	-	1	331	-	-	7	7
1999	-	-	-	242	-	-	-	242
2000	-	-	-	206	-	-	-	206
2001	6	160	-	255	-	-	6	415
2002	-	-	-	186	-	-	-	186
2003	-	-	-	370	1	-	1	370
2004	-	-	-	738	-	-	-	738
2005	-	-	-	1407	-	100	-	1507
2006	-	-	-	865	-	-	-	865
2007	-	-	-	1346	-	-	-	1346
2008	-	-	-	1364	-	-	-	1364
У цілому:	12	160	8	7925	1	100	21	7925

*Джерело: розроблено за даними: [11].

Практика засвідчує, що у ході реалізації проектів ДПП в Україні виникає ряд проблем, пов'язаних із узгодженням інтересів сторін і дотриманням встановлених правил. Для нашої держави є характерною єдність владних і власницьких функцій, коли політичне лідерство надає право розпоряджатися власністю, а власність передбачає наявність політичного авторитету [8]. Безумовно, таке становище не сприяє розвитку ДПП в Україні, погіршуючи конкурентоспроможність.

Аналіз засвідчує, що в Україні нині відсутні законодавчі акти, які б визначали єдину державну політику в сфері ДПП та основні принципи його реалізації в контексті забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. Окремі види відносин, які за своїм змістом можуть розглядатися як предмет ДПП, визначаються Конституцією України, Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, законами України "Про концесії", "Про концесії на будівництво та експлуатацію

автомобільних доріг", "Про угоди про розподіл продукції", "Про фінансовий лізинг" та ін. законодавчими актами.

У зв'язку з цим зауважимо, що 16 жовтня 2009 р. у Верховній Раді було зареєстровано проект Закону "Про основні засади взаємодії держави з приватними партнерами" [12]. Слід зазначити, що це вже друга спроба прийняти Закон, який врегульовує питання взаємодії держави та приватного бізнесу. Так, у квітні 2009 р. Комітетом з питань промислової і регуляторної політики та підприємництва було підготовлено та зареєстровано у Верховній Раді проект Закону "Про загальні засади державно-приватного партнерства" (№3447-д від 14.04.09 р.). Метою прийняття цього Закону було визначення правових засад державної політики у сфері ДПП та основних принципів взаємодії держави з приватним сектором на договірній основі. 25 червня 2009 р. Проект Закону "Про загальні засади державно-приватного партнерства" було прийнято в цілому, а 9 жовтня 2009 р. депутати проголосували за скасування зазначеного рішення Верховної Ради України. Відтак сучасні схеми ДПП в Україні реалізуються шляхом укладання відповідних угод, контрактів, зокрема – концесій, угод про розподіл продукції, лізингу, створення спільних підприємств, врегульованих діючим законодавством.

Таким чином, інституційне середовище розвитку державно-приватного партнерства в нашій державі має ряд недоліків, що гальмують активну реалізацію ДПП як важливого чинника підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Відтак загострюється потреба в розробці концепції розвитку ДПП в Україні, та подальше удосконалення відповідної законодавчої і нормативної бази. Крім того, для забезпечення припливу приватного капіталу в інфраструктурні проекти, держава повинна створювати прийнятний для обох сторін баланс ризиків і винагород, враховувати інтереси некомерційних організацій та бізнес-структур при спільній взаємодії та здійснювати моніторинг стану ДПП на основі інтегрованих вимірів.

Для поживлення розвитку відносин ДПП в напрямі підвищення конкурентоспроможності необхідно:

- ✓ розробити концепцію розвитку ДПП в Україні;
- ✓ запровадити систему законів щодо розвитку публічно-приватного партнерства;

УДК 334.012.64:33(447)

✓ законодавчо визнати місцеве самоврядування повноцінним учасником відносин ДПП шляхом визначення партнерства не державним, а публічним;

✓ законодавчо закріпити комунальну форму власності як об'єкт угод ДПП;

✓ визначити можливості передачі прав власності на деякі активи, які є об'єктами ДПП приватному партнеру;

✓ виправити законодавчі суперечності в земельних питаннях при реалізації публічно-приватного партнерства тощо.

Важливо підкреслити, що розвиток ДПП в Україні повинен супроводжуватись заходами, спрямованими на підготовку фахівців у цій царині, створення сприятливої громадської думки для передачі приватному сектору функцій володіння і користування об'єктами державної і муніципальної власності. Забезпечення довіри громадськості до цього нового для сучасної України типу господарських відносин на основі розвитку цивілізованих форм та посилення прозорості діяльності бізнесу сприятиме формуванню необхідного інституційного середовища, успішного розвитку та підвищення національної конкурентоспроможності.

1. Варнавський В. Государственно-частное партнерство в России: проблемы становления // <http://www.stranaoz.ru/?numid=21&article=988>.
2. Гелд Д. Демократія та глобальний устрій / Дейвід Гелд. – К: Port-Royal, 2005.
3. Гражевська Н.І. Економічні системи епохи глобальних змін / Н.І. Гражевська. – К.: Знання, 2008. – 431 с.
4. Дансарова С.Д. Институт частно-государственного партнерства: становление и развитие в России. Автореф. дисс. канд. экон. наук: 08.00.01 / С.Д. Дансарова. – Восточно-Сибирский гос. технологич. ун-т. – Улан-Удэ, 2007.
5. Данилишин Б.М. Аналіз регуляторного впливу при впровадженні Закону України "Про загальні засади розвитку державно-приватного партнерства в Україні" // [http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webp_rsc4_1?id=&pf3511=34998](http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article/system?6.Конкурентоспро-можність національної економіки / За ред. д-ра экон. наук Б.Є. Кваснюка – К.: Фенікс, 2005.
7. Полякова О.М. Державно-приватне партнерство в Україні: проблеми становлення / О.М. Полякова // Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб. Вып. 87. – К.: Техніка, 2009. – С. 317-322.
8. Проект Закону про загальні засади державно-приватного партнерства // <a href=).
9. Тревоги мира. Социальные последствия глобализации мировых процессов. – М.: Новый мир, 1997.
10. Blumenthal W.M. The World Economy and technological change / W.M. Blumenthal // Foreign Affairs. – 1987. – №8. – P. 3-5.
11. <http://data.worldbank.org/topic/private-sector>.
12. The Global Competitiveness Reports 2009–2010 // www.weforum.org.

Надійшла до редколегії 12.11.10

Л. Яремко, д-р екон. наук, доц.

РОЛЬ І МІСЦЕ ПІДПРИЄМНИЦТВА У ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕННЯХ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Досліджується роль малого підприємництва у трансформаційних перетвореннях сучасної економіки України, загрози, пов'язані з його неналежним розвитком та неефективністю використання.

Ключові слова: трансформаційна економіка, мале підприємництво, економічні та соціальні функції малого підприємства, середній клас.

The role of small entrepreneurship in transformation changing of modern economy of Ukraine, threats, related to his improper development and ineffectiveness of the usage are investigated.

Key words: transformation economy, small entrepreneurship, economic and social functions of small entrepreneurship, middle class.

Країна переживає найскладніший та найвідповідальніший період своєї новітньої історії. Здійснюється перехід від збанкрутілої командно-адміністративної до ринкової економічної системи. Сьогодні відбувається формування двох основних підвалин майбутнього суспільного устрою: політичної та економічної систем. Можна стверджувати, що країна опинилася у своєрідному національному "висьовому часі" (термін К. Ясперса), коли гостро відчувається необхідність досягнення єдності та взаєморозуміння усіх громадян, попри значні ре-

гіональні відмінності в історичному досвіді, ментальності та політичних уподобаннях; розуміння спільності долі та потреби пошуку спільних шляхів вирішення назрілих та нагальних проблем; духовного відродження нації задля розбудови вільного та справедливого суспільства. На часі формування та усвідомлення загалом національної ідеї, як фактору консолідації нації, її спрямування на здійснення модернізації країни. Ця ідея "...виникає з об'єктивних потреб життя країни і народу, економічних і політичних відносин всередині нього,